

A ROMÁN HADSEREG 1918-1919-ES BEVONULÁSA ERDÉLYBE

Tóth László

1918. november 11-én véget ért a 10 millió halálos áldozattal járó első világháború. Még ugyanebben a hónapban Magyarországot francia csapatok szállták meg. A román csapatokat francia parancsnokság alá helyezték, és megkezdték Erdély elfoglalását.

A kapituláció után rögtön megkezdődött a (magyar) katonák hazaszállítása, ezzel az addig kialakult, viszonylagos békés mindennapok felborultak.

Fosztogatnak a hazatérő katonák

Háromszék megye Bereck községének Historia Domusában Hortáver plébános feljegyezte: „A front feladásával eltávozott a rend és a békesség. Községünk nyugalmit lövöldöző, kiabáló, a vasúti állomás melletti óriási katonai raktárat feltörő katonák és polgári lakosok teljesen felfordították. A részeg katonák mindenbe belekötöttek. A lakosság hordókkal vitte haza a rumot, szekerekkel a cukrot, zsírt, szalonát, bakancsot, ládákból a konzervet, lisztet, teát és minden elképzelhető dolgot, ami a katonaság élelmezésére szolgálhatott volna. Lemhény, Almás, Esztelnek, Kézdivásárhely, Sársfalva, Nyujtód, Martonos szomszéd községek lakói hosszú szekérsorokkal jelentek meg s segítettek rabolni.”

A plébános betegsége ellenére igyekezett a rend megteremtésében részt venni. A falubelieket folyamatosan megfeddte a fosztogatásokért, a templomba járás és a kepe kifizetésének elmulasztásáért. Ez lett a veszte: titokban, éjjel kellett távoznia a községből, hogy elkerülje a csőcselék haragját. Több településen hasonlóan jártak a plébánosok, falujegyzők, sőt még olyan eset is volt, hogy a tanító is.

Erdély más településein sem volt rózsásabb a helyzet. Az 1918. november 13-ai 8 Órai Újságban olvashatjuk: „Kolozsváron tegnap éjjel a pályaudvaron véres harc volt a fosztogató katonákkal, amelynek során három rabló katonát agyon is lőttek. A vasúti kirendeltség, amely szép szóval célt érni nem tudott, sortűzet adott a fosztogatókra. A rablók viszonozták a tüzelést és valóságos harc fejlődött ki.”

Románok a határon és azon belül

A román katonai vezetés a Monarchia és Románia köz-

ti fegyverszünet után rögtön a határszéleken nagyszámú haderőt vonultatott fel, és időnként román járőrök jelentek meg magyar területen, olvashatjuk a Kézdivásárhelyi Nemzeti Tanács jelentésében. A Pesti Hírlap szerint november 20-án András Albertnél, a Kézdi-járás főszolgabírójánál egy román őrnagy és két közlegény jelent meg, és kijelentették, hogy a román hadsereg alá van rendelve Franchez francia tábornoknak, s így be fognak vonulni Erdélybe, de nem mint ellenségek, hanem mint barátok.

A 8 Órai Újság november 26-ai számából megtudjuk, hogy a románok több jelentékeny fegyveres erőt vonultattak fel Magyarországra ellen, és a hadműveleti tervek szerint egyszerre rohanják meg Erdélyt több helyen.

Székelyföldön először a gyimesi szorosban jelent meg nagyobb haderő. November 26-án Gyimesbükkön két teljes ezred létszámának megfelelő

a magyarokkal. „Egész Erdélyből, főleg azonban Szilágy-, Fogaras- és Hunyad-megyéből a légvérlázítóbb pusztításokról és gonosztettekről érkeznek jelentések” – számol be a magyar sajtó (8 Órai Újság, 1918. november 26.). Az említett újság a december elsejei számában egy kirívó esetet is jegyez:

„Topánfalva tudvalévőén tűzfészke a román izgatásnak. A kisszámú magyarság vezérei, dr. Lukács Izsó állami közjegyző és dr. Gruber József főszolgabíró, mindketten komoly és tisztelt egyenek. A románok fenyegető magatartásának láttára ez a két magyar férfiú elment dr. Chirtop Zosim topánfalvai ügyvédhez, az ottani románság vezetőjéhez, akit megkértek, hogy igyekezzék a falu lakosságát a rend fenntartásra rábírni. Dr. Chirtop azonban durván elutasította őket:

— Elérkezett a bosszú pillanata! Minden magyarnak pusztulnia kell!

tandó nemzetgyűlésen való megjelenésre.

November utolsó napjaiban kisebb-nagyobb csoportok ereszkedtek le a hegyekből, a falvakból pedig egyesével szalíngózza mentek a románok Gyulafehérvár felé. November 30-án, szombaton valóságos népvándorlás indult meg Erdély minden részéből. Vonaton, kocsin, sőt gyalogszerrel ezer meg ezer erdélyi román igyekezett a városba.

„A nemzetgyűlés nagy színjátéka a várban lévő katonai kaszinó nagy termében játszódott le, melyet ez alkalomra román és az ántánt-államok színeivel díszítettek fel. A nemzetgyűlés összehívói részére a nagyteremben díszes pódiumot állítottak fel, amelyen helyet szorítottak a román hadsereg tisztjeinek, valamint besszarábiai és bukovinai előkelőségeknek is, hogy ezzel is jelképezzék az ősi románság egyesítésének eszméjét.

11-re járt az idő, mikor Pon-

képviselése jelent meg. Ezután megválasztották a nemzetgyűlés elnökségét, és elhangzottak a határozatok.

A Székely Köztársaság és a Székely Hadosztály

A románok 1918. december elsejei nagygyűlése után a Székely Nemzeti Tanács elhatározta, hogy megkezdje az önálló Székely Köztársaság szervezését. A terv annyira előrehaladott volt, hogy már a Székely Köztársaság kikiáltására is sor került volna Csíkszeredában, 1919. január 10-én. Ezt azonban a Székelyföld megszállása, valamint Paál Árpád eszmei szerző letartóztatása megakadályozta.

December 17-én megalakult az Erdélyi Magyar Kormányzó Bizottság, amely Kolozsvárra december 22-ére összehívta a nemzetgyűlést, miközben a román csapatok már a város megszállását tervezték. A nagygyűlésen Kelet-Magyarország 28 vármegyéje képviseltette magát, több mint 50 ezer ember gyűlt össze, akik kinyilvánították, hogy „Magyarország keretein belül követelik minden itt lakó nemzet számára a teljes egyenlőséget, szabadságot és önkormányzatot.”

December elején létrejött Kolozsváron a Székely Hadosztály, mely a megvert magyar csapatok székely katonáiból szerveződött. Ez egyrészt a román csapatok ellen lépett fel, másrészt harcolnia kellett a Károlyi Mihály-féle Magyar Népköztársaság szabotázsja, később pedig a kommunista Tanácsköztársaságkatonái ellen.

Az 1919 januári, Csúcsa környéki harcok és a Székely Hadosztály visszavonulása után akadt olyan település, ahol a lakosságon torlotta meg a román hadsereg az elszorított hadi cselekményeket. Mészárlásokat követtek el Köröstarjánban és Kisnyégerfalván. A Székely Hadosztály 1919. áprilisában tette le hivatalosan a fegyvert. Ezzel Erdély megadta magát, és már csupán a trianoni békeszerződés döntésére vártak.

A Székely Hadosztályon kívül más katonai és polgári ellenállásba a román hadsereg nem ütközött. Igyekeztek nyugtatni a lakosságot, a megszállás ideiglenes állapotát hirdették. Fokozatosan foglalták el Erdélyt és Partiumot, utolsóként 1919. április 19-én Szatmárnémetibe és Nagyváradra vonultak be.

A Tatroszon átívelő vasúti híd (ma Gyimes falu, Gyimesbükk község, Bákó megye), ezt foglalták el elsőként a románok Erdélyben

román hadtest állomásozott, a szorost egy ezred tartotta megszállva. Háromszék vármegyében először november 28-án jelent meg a román katonaság Bereckben.

Az erdélyi románok nem várták ki a román hadsereg bevonulását, és a fővárosuknak kikiáltott Gyulafehérvárt november 20-án elfoglalták. „Átvették a közigazgatást, a vármegye és a város előkelőségei, úgymint a főispán, főjegyző, a polgármester, a rendőrkapitány Budapestre utaztak. Gyulafehérvárt ez idő szerint aránylag nyugalom van” – írja a Friss Újság 2018. november 21-én.

Az eddig békében élő románság egyik napról a másikra ellenségesen kezdett viselkedni

Chirtop volt az, aki a havasokról leözönlő románoknak saját háza ablakából lázító beszédet mondott, aminek hatása alatt a fékevesztett tömeg törni, zúzni kezdett.”

A hírek hatására a Román Nemzeti Tanács „egy nyilatkozatot adott ki és abban kijelenti, hogy Erdélyben rend és béke van s ők nem egy magyar földesurat, és gróftól védelmeztek meg”.

A gyulafehérvári román nemzetgyűlés

Időközben a Regátban az Adevárul és valamennyi román újság hirdetéseket közöl, amelyekben a román lakosságot felhívják a december elsején, Gyulafehérvárott tar-

Csicsó István volt országgyűlési képviselő a nemzetgyűlést megnyitotta, hangoztatva: Gyula fehérvár szent városa a román ságnak – mondotta –, mert érte sok román vér folyt. Mi magyarországi románok mind eddig nagyon sokat szenvedtünk. Testvéreink közül sok százat és ezret a Bánátról, Erdélyből és más helyekről internáltak, börtönbe vetettek. (...) A mostani magyar kormány is ugyanolyan ellenségünk, mint a többi volt, most sem akarják elismerni jogos igényeinket.” (8 Órai Újság, 1918. december 2.)

A beszéd után Suciú János a mandátumigazoló bizottság nevében jelentette: 133 kerületnek 1228 delegáltja, az egyház és kulturális egyesületek képviselői, iparos egyletek és diákok